

Krise demokracie nebo intelektuálů?

Přednášel jsem 1. II. v pražském klubu Přítomnost o korporativním zřízení. Obsahem mé přednášky bylo zhruba to, co se čte vyloženo v mé Třetí řiši. O přednášce referoval dr. Osvald v Národním osvobození z 3. II. V hutné zkratce a s velkou přesností reprodukoval prvou, kritickou, resp. analytickou část mé přednášky a jen stručně naznačil, že po debatě jsem »vyložil působivě své skladebné pojetí společnosti«; protože pak sledal, že v krátkosti je »naprosto nemožné shrnout obsazné vývody, jimiž zaplnil F. celý večer«, odkázal ctenáře na mou knihu. — Na tento referát navázal v Lidových listech z 4. II. p. Sý. notickou, nadepsanou »Krise demokracie nebo intelektuálů?«. Ocitoval prvou část Osvaldova referátu a doprovodil ji tímto komentářem: »Fischerovo zření je silně zbarveno skepsí: soudobá společnost nemá podle jeho úsudku jednotné vůle politické. A tu je možno organisovati prý buď pouze fašisticky nebo komunisticky. Fischer pak zavrhuje oboje, fašismus i komunismus, horuje však pro korporativní stát, který je přece typickým znakem fašistické Italie. Skepse F. není zvláštností. Je to skepse intelektuálů. Podléhají jí šmahem. Bylo by možno viděti zvláštnost v tom, že, myslí na možnost organisování politické vůle, vidí ji pouze v pólech: fašismu a komunismu. Bylo by lze z toho vyvoditi, že demokracie, podle F., té schopnosti nemá. Skepse F. neušetřila tedy ani demokracie, ale je možno divit se tomu právě v těchto dnech, kdy prezident pronesl o demokracii a jejích vyhlídkách soud značně skeptický?... Máme se divit F. skepsí, která možnost organisace politické vůle přiznává jen fašismu nebo komunismu?« —

Tedy především je možno se divit lehkomyšlnosti, s níž náš autor přistupuje ke glosování mých názorů. Pamatuji-li se dobře, věnoval jsem problémům demokracie ve svém Zrcadle doby studii, která sama o sobě tvoří menší knihu; věnoval jsem témuž problému nemalou část své Třetí říše. Jak hluboko musil klesnout smysl pro žurnalistickou odpovědnost, když je možno v oficiálním listě jedné z velkých politických stran zasednout na soud nad názory autora, z něhož známe zrovna jen krátký novinářský referát o jedné jeho přednášce? Pak ovšem se může státi, že »lze vyvoditi« na podkladě takového materiálu závěry nejpodivuhodnější. Nikdy jsem netvrdil ani nikde nenapsal, že jednotnou vůli politickou v dnešní společnosti lze organisovati pouze buď fašisticky, nebo komunisticky. Mohl jsem říci pouze, že fašismus na jedné a komunismus na druhé straně jsou takovými pokusy o organisaci politické vůle a pokusil se vyložiti, v čem a proč jsou pokusy vadnými. Podjímaje se tohoto kritického úkolu, vyložil jsem také, v čem je společný znak obou těchto programů: oba tendují ke korporativnímu zřízení společenskému, fašismus ke korporativnímu solidarismu, nacionálně fundovanému (jiným takovýmto solidarismem je solidarismus nábožensky fundovaný a směřující k obnově společenského zřízení feudálně-stavovského; byl doporučen — poněkud nečasově — Lvem XIII. v encyklice Rerum novarum a nyníjším papežem — tentokrát mnohem časověji — opět připomenut, aby ve »stavovském státě« Othmara Spanna se stal ideovým zdrojem jak italského fašismu, tak německého národního socialismu), komunismus ke korporativnímu syndikalismu, fundovanému třídně. Vyložil jsem také, že obojí toto korporativní zřízení předcházela řada náběhů k teoretickému zdůvodnění korporativního postulátu, z nichž nejvýznamnější jsou pokusy E. Durkheima a L. Duguita, z nichž prvý je zakladatelem francouzské tradice sociologické a druhý jedním z největších právníků francouzských. Je tedy omylem, tvrdí-li kdo, že korporativní stát je typickým znakem fašistické Italie. Přesně řečeno musí zníti, že typickým znakem fašistické Italie je korporativní solidarismus, který fašistická terminologie opisuje termínem korporativního státu, jako naopak přesně formulováno typickým znakem komunistického Ruska je korporativní syndikalismus, který komunistická terminologie opisuje termínem sovětského státu. Pokouším-li se dokázat vadnost obou těchto zřízení, musí pravděpodobně má kritika vyrůstati z určitých pozitivních předpokladů. Jsou opsány skladebným pojetím, jehož společenská aplikace nese název korporativní funkcionalismus. Předností této koncepce je, že vlastně po prvé důsledně aplikuje dosavadní demokratické postuláty, a to způsobem, který by mohl být označen jako demokratický maximalismus. Základním znakem této koncepce je, že nevychází ani od společenských stavů, ani od společenských tříd, nýbrž od společenských funkcí, které řadí podle jejich kvalitativní významnosti, organisujíc je ve — funkcionální — jednotu tak, aby byla při tom zachována co největší autonomie jednotlivých z nich, pokud se to snáší s jejich kvalitativním pořadím. To znamená konkrétně, že funkce hospodářské jsou podřízeny funkcím ve vlastním slova smyslu sociálním, že tedy se ruší autonomie hospodářských činností, tvořící podstatu řádu kapitalistického a přecházející — způsobem, o němž se lze dočísti na jiném místě tohoto listu — i ve zřízení fašistické. Po této stránce je tedy skladebná společnost pravým opakem společnosti fašistické, stýkajíc se zde se společností sovětskou. Ale i od ní se liší tím, že odmítá její »proletářský« základ, stavíc nad to kulturní zřetel. Jako kvalitativně nejvýznamnější, na vrchol společenských funkcí a přiznávajíc jim maximum autonomie. Základní these pak, kterou hájím, jest potřeba vůle politické, organisované na funkcionálním podkladě, jehož zdůvodněním má být skladebné pojetí. —

Je zcela dobře možné, že skladebné pojetí se dopouští ve svých politických výhledech a postulátech různých chyb, a jsem první, kdo uvítá jejich kritiku. Tolik však smím žádat, aby ti, kdo uznají za vhodné polemizovat se mnou, se dříve seznámili s tím, s čím chtějí polemizovati. Tento případ dávno není jediný a obávám se, že dávno není poslední. Až dosud jsem všechny podobné kritiky přecházel mlčením. Vidím však, že se takováté velkomyslnost nevyplácí.

J. L. F.

cím provedení. — Opera, nad jejímž repertoirem jsme musili být zoufalí, nás v poslední době bohatě odměnila dvěma pamětihodnými inscenacemi. Pod řízením šéfa opery Jar. Vogla hrála Mozartovu komickou operu »Cosi fan tutte« s výborně vypracovanými rolemi všech představitelů: Vojtkové, Štěpánové, Fialové i Bednáře, Küglera a Havlíka. — Mirko Hanák řídil d'Albertovy »Mrtvé oči«, v nichž zpěvně i herecky vyspělá byla pí Špačková v roli Myrtole. Ji po bok nutno řaditi z vlastní hry Květu Fialovu a Št. Štěpánovu. Obě opery byly hrány s vkusem a měřeností.

I. S.

NOVÉ KNIHY. Z vědeckých knih zaslouží si jistě zvláštního připomenutí rozsáhlé dílo pražského profesora estetiky O. Zicha »Estetika dramatického umění« (nakl. Melantrich), které jest soustavným estetickým rozborem a klasifikací jak dramatu, tak i umění hereckého a jeho režisérovy i dramatické hudby, a jehož zhodnocení hodláme provésti jinde. — Rovněž v Melantrichu vyšla kniha, významaná letošní cenou tohoto nakladatelství za essay, F. Chudoby »Pod listnatým stromem«, soubor statí z anglické literatury: o lidových baladách a pověstech o zbojníku Robinu Hoodovi, dvě studie shakespearovské, o Poeovi, Byronovi, Worthworthovi, Dickensovi a j. — V překlade Věry Szathmáryové-Vičkové vyšel soubor statí emigrantského spisovatele V. Poznera »Moderní ruská literatura 1885 až 1932« (J. Laichter), které mají význam především jako přehled období mezi klasickou literaturou realistickou a soudobou literaturou sovětskou. V tom leží těžisko knihy, která si se značnou dávkou objektivity všimá i soudobé literatury sovětské, třebaže neproniká k její podstatě. — Dodatečně zaznamenáváme knihu Fr. Neuzila »Pět v kruhu« (A. Jakeš, Pozořice) o moravských básnících Bárovi, Habřinovi, Koudelákově, Zahradníčkově a Zatloukalovi, spíše vykladačskou než kritickou, a Fr. Götze »Básnický dnešek« (V. Petr), která znova prochází, hledajíc »logiku vývoje české poválečné poesie«, její vývoj, a usiluje jej vtěsnati do známých kategorií Götzových (pád individualismu, bankrot iluzionismu, úsilí o překonání baroka, vitalistický naturalismus, české dada (!), strukturální realismus atd.). — Zbývá nám ještě zmíniti se o několika knihách odborných z poslední doby. V době boje proti § 144 pospíšilo si katolické nakladatelství L. Kuncíře vydati knihu (J. E. Georg: »Pohlavní život v manželství«), která se stává proti tomuto mezinárodnímu boji a hledá (naprosto nedostatečně) řešení otázky ochrany proti početi se stanoviska katolického. — Boleslav Havlíček podnikl zajímavý přehled dnešních otázek knižního trhu (»Problémy knižního trhu«, »Středa«, Praha). Se stanoviska knižního trhu profesionálních nakladatelů probírá literaturu, autory, dále rozličné formy nakladatelského podnikání atd. Je to knižka na mnoho stran zajímavá. — »Racionalisací knihovnictví« se obírá stejnojmenná publikace pražského knihovníka Boh. Koutníka (vyd. Masarykova akademie práce). Autor, známý svými organizačními schopnostmi, probírá tu zajímavě, jak by bylo lze zorganizovati účelně mnohá odvětví oboru, v němž dosud neracionálnost se namnoze považovala za zvláštní výsadu a příkrasu a to nejen v rámci jednotlivé knihovny, nýbrž v čl. knihovnictví vůbec.

B. V.